

ESSAY

Dertig jaar na Nirvana: ik zal nooit weten waarom mijn held Kurt Cobain het leven niet aankon, terwijl het mijne net zoveel beter werd door hem

Op 5 april 1994, dertig jaar geleden, overleed Kurt Cobain, de charismatische zanger van de grungeband Nirvana. Peter van der Ploeg vertelt hoe hij vanaf toen in de ban raakte van de man, zijn muziek en zijn ideeën.

Peter van der Ploeg

Bron: NRC

Vrijdag 5 april 2024 om 10:43

Ik maakte kennis bij zijn dood. Geen idee wie Kurt Cobain was, maar zijn naam stond in grote letters op het schoolbord. Dood. Lid geworden van de club van 27, ook nooit van gehoord. De meester die het nieuws bekendmaakte, wilde er met de klas over praten en schreef zijn naam dus op dat bord, deze week dertig jaar geleden.

Dat was toen moeilijk te begrijpen voor een elfjarige. Voor mijn leraar, Nanno van Zanten, sloeg het nieuws over de dood van Nirvana-frontman in als een sloopkogel. Van Zanten kan het zich goed herinneren, vertelt hij aan de telefoon. "Ik luisterde heel graag naar Nirvana, en als je zelf iets bij zo'n nieuws voelt, dan kun je er gepassioneerd over vertellen. We hadden het meteen over hoe roem sommige mensen te veel kan worden, en ook over wat jullie zelf later wilden worden. Met zo'n onderwerp heb je meteen een bijzonder gesprek. Veel leuker dan alleen wat sommetjes op het bord maken, toch? En ik was zelf 27 toen, dat speelde mee."

In een winkelcentrum in een Hoofddorpse wijk liet ik een jaar later een boterhamzakje vol muntjes op de toonbank ploffen en nam ik *Unplugged in New York* mee naar huis. Die titel had ik gehoord van mijn oudere zus. Het was mijn eerste cd. Niet veel later wist ik een vriend te overtuigen om zijn verjaardagsgeld niet in de nieuwe van Coolio te steken, maar een album van Nirvana te kopen – hij koos *Nevermind*, vanwege dat gekke baby'tje in het water.

Het was alsof we olie vonden, of een goudader opensloegen. In tijden voor streaming en illegaal downloaden, was Nirvana een aanzienlijke tijd het enige waar ik naar luisterde. Elke keer als die laatste, snikkende uithaal van 'Where did you sleep last night' eindigde, ging ik meteen terug naar Cobains bescheiden begin van dat album: "*Good evening, this is off of our first record, most people don't own it*", en dan dat heerlijke twee-akkoordenloopje van 'About a girl'. "*I need an easy friend.*"

Kom zoals je bent

Na *Unplugged* volgde *Nevermind*, en toen *In utero*, *Bleach*, *Incesticide* en een voortdurende jacht op bootlegs, liveopnames en andere artefacten.

Cobain werd mijn volgende leraar. Muzikaal leerde hij me wat je kon doen met slechts een paar akkoorden, als je het maar meende. Nirvana was niet alleen ruig en intens, maar ook ontzettend melodieus, en ook nog eens heel dynamisch: Cobain speelde graag – zoals zijn voorbeelden Pixies (toen hij ze voor het eerst had gehoord, vond hij dat hij in die band had moeten zitten) – met het laten botsen van ingetogen stukken op heel heftige delen. En op *Unplugged in New York* kreeg die muziek ook nog eens extra diepgang. Die keiharde band kon dus ook akoestisch, fijngevoelig en melancholisch spelen, en verloor niets aan intensiteit. En dan die stem, die zo onwaarschijnlijk diepgaand kon uithalen. Ik weet niet meer zo goed wat ik daarvoor luisterde, ik denk wat de radio me voerde. Maar Nirvana klonk in alles oprecht en gaf ruimte en geluid aan somberheid, twijfel en euforie – wat wil een puber meer?

Minstens zo belangrijk was zijn non-conformisme, zijn antiautoritaire neigingen, blootliggende emoties, rechtvaardigheidsgevoel, humor, zachtaardigheid en intensiteit. Hij leerde mij om niet blindelings met de meute mee te lopen (al was grunge natuurlijk ook een meute). R.E.M.-zanger Michael Stipe, een goede vriend van Cobain en peetoom van zijn dochter, zei het mooi in 2014: “Nirvana was een groep voor buitenbeentjes. Kids die werden weggezet als gay, dik, awkward, goth, verlegen, nerds, gebroken of gepest.”

Ultieme toestand van verlichting

Kurt Donald Cobain werd op 20 februari 1967 geboren in het kleurloze houthakkersstadje Aberdeen, 180 kilometer van Seattle. Na een moeizame jeugd na de vechtscheiding van zijn ouders en een zwerftocht langs ooms en tantes, grootouders en soms een slaapplek onder een brug, vond hij zijn uitlaatklep in alcohol, drugs, en punkrock. Met vriend Krist Novoselic en een wisselende selectie drummers begon hij een band: Nirvana, naar de boeddhistische toestand van volkomen rust, de ultieme toestand van verlichting. “Ik wilde een naam voor de groep die mooi en vriendelijk was, in plaats van een agressieve, ruige punkrocknaam”, zei Cobain in Michael Azerrads biografie *Come as you are*.

In de opbloeiende rockscene van Seattle mengden bands als Soundgarden, Tad, Melvins, Alice in Chains, Mudhoney en Screaming Trees als geen ander metal met punk: zwaar en intens, puur en ongecompliceerd. Marketeers en journalisten gaven de ‘Seattle-sound’ de naam grunge, slang voor viezigheid. Het loodzware Nirvana-debuut *Bleach*, uit 1989 en vernoemd naar het bleekmiddel dat op dat moment in de VS werd aangeraden om je naalden hiv-vrij mee te maken, paste daar in elk geval helemaal in.

Dankzij hun livereputatie bouwden ze een fanschare op. Na de opname van een demo met nieuw materiaal begon men in Seattle te fluisteren over een bescheiden sensatie. Novoselic en Cobain trokken drummer Dave Grohl aan, en brachten in 1991 *Nevermind* uit. De sensatie was compleet: het album werd een megasucces. Het label hoopte eerst zo’n 50.000 albums te verkopen, maar schroefde de verwachtingen op naar misschien wel 250.000, toen de eerste single ‘Smells like teen spirit’ het

onverwacht goed bleek te doen. Ze verkochten al snel 400.000 stuks – per week. Nirvana verpakte op *Nevermind* melodieuze, pakkende popmuziek in keiharde, undergroundpunkrock, en dat sloeg aan. Nirvana werd van enthousiaste kleine zalen gekatapulteerd naar kolkende arena's. Ze pasten niet meer in de Seattle-sound, ze definieerden die.

Maar Cobain, perfectionist en twijfelaar, was ontevreden over de toegankelijke sound van *Nevermind* en de monsterhit die 'Smells like teen spirit' werd: "Het was zo'n cliché, het was bijna een riff van Boston." Met opvolger *In utero* wilde hij iets rauwers, authentiekers maken. Maar de songs bleven ontzettend aanstekelijk en het succes groeide.

Intussen was Cobain getrouwd met Courtney Love, de charismatische, explosieve frontvrouw van Hole, en vader geworden van een dochter, Frances Bean. Dat veelbesproken rockhuwelijk met Love veroorzaakte nog meer aandacht van pers en fans, en Cobain kon er moeilijk mee omgaan. Hij wilde succesvol zijn, maar niet de stem van een generatie. Hij probeerde van de drugs af te komen, maar telkens lonkte de roes. Hij belandde in maart 1994 in Rome in een ziekenhuis met een overdosis – een zelfmoordpoging, zei Love later.

Fuck 'em

Na de release van *In utero* leek hij, zijn interviews van die tijd teruglezend, gelukkig te zijn. Zijn mysterieuze maagpijn was eindelijk verdwenen. Hij zei clean te zijn en ontzettend blij met zijn gezin, met Courtney en Frances Bean. Hoewel hij aangaf moe te zijn van Nirvana en van de eendimensionale muziek en zich openlijk afvroeg of ze meer in hun mars hadden, was hij positief over de toekomst. Hij wilde etherische, akoestische muziek maken op hun volgende plaat. Meer R.E.M. dan Sonic Youth. En als niemand meer wilde luisteren, "*fuck 'em*", dan kon hij teren op de royalty's en had hij een mooi, lang leven met zijn gezin. Zijn dochter een liefdevol leven geven, in tegenstelling tot wat hij en Courtney kenden, was het hoogste doel.

Maar weten wij veel.

Op 8 april 1994 werd Kurt Cobain door een elektricien aangetroffen in een kas boven zijn garage, in zijn huis in Seattle. Hij had het polsbandje van de drugskliniek in LA waaruit hij was gevlucht nog om zijn arm, en zijn afscheidsbrief met een rode pen in een plantenbak geprikt. Het jachtgeweer lag op zijn borst, de loop richting zijn hoofd. Om hem heen een pakje sigaretten, een sigarendoosje met zijn heroïnespullen, een zonnebril, een muts, een portemonnee, een doosje munitie waaruit één patroon miste.

"Wij waren maar jongeren uit Washington, hier konden we niet mee omgaan", zei Nirvana-bassist Novoselic in het grungegeschiedenisboek *Everybody loves our town*. "Wij werden gewoon meegevoerd, omhoog en omhoog en omhoog, zoals het ruimteschip Challenger. Dat explodeerde. Dave en ik landden op de grond, Kurt niet."

Mythisch icoon

Rock, en zeker grunge, is vergeven van de trauma's. Andy Wood, Kristen Pfaff, Layne Staley, Shannon Hoon, Scott Weiland, Tina Bell, Chris Cornell, Mark Lanegan ... Ze vormen een treurige beeldentuin van rockers die vroeg of laat ten onder gingen aan drugs, alcohol, roem, depressie of een combinatie ervan.

Zo'n 'rocksterrendood' romantiseren ligt op de loer – ik weet dat ik me daar toen ik jong was, schuldig aan maakte. Beter opbranden dan langzaam afsterven, toch? Cobain schreef dat zelf in zijn afscheidsbrief. Maar ik herken er nu het gitzwarte sarcasme in: hij wist heel goed hoe zijn dood zou worden uitgelegd. Ze schilderden hem toch al af als een "bozige, klagerige schizofreen die nooit tevreden is en zichzelf de hele tijd van kant wil maken", zei hij drie maanden voor zijn dood.

Na zijn overdosis in Rome begin maart 1994 werd Dave Grohl voorbarig gebeld met het bericht dat hij dood was. Zijn reactie ging door merg en been: "De schuchtere man die me een appel aanbood toen we elkaar voor het eerst ontmoetten, was er niet meer. Mijn stille, introverte kamergenoot met wie ik een piepklein appartementje in Olympia deelde, was er niet meer. De liefhebbende vader die elke avond voor elk concert met zijn prachtige babydochter speelde, was er niet meer."

Ik denk vaak aan Frances, nu 31 jaar, ouder dan haar vader. Op haar zesde strooide ze zijn as uit in een rivier bij Olympia. Op haar blote voetjes, in een paars jurkje, met de helblauwe kijkers van haar vader. Hij bleef haar hele leven onontkoombaar. Toen ze een paar maanden stage liep bij tijdschrift *Rolling Stone* in New York, zat ze tegenover een muurschildering van Cobain. "Het leven is als een golf die op de kust slaat, de dood is de golf die weer de oceaan in rolt, terug naar de natuurlijke staat", schreef ze vorig jaar rond deze tijd op Instagram. "Verlies is de ultieme leraar. Hou de mensen van wie je houdt iets dicht bij je voor mij vandaag."

Ik zal nooit weten waarom mijn grote held het leven niet aankon, terwijl het mijne juist zoveel beter werd door dat van hem. Een pijnlijke gedachte: werd hij juist zo'n held omdat hij vroeg doodging? Kurt Cobain bleef eeuwig jong, vol idealen. Hij zou nooit verbitterd de Republikeinen steunen of gezapige *ouwelullenrock* maken, of iets anders om pijnlijk mee van zijn voetstuk te lazeren. Hij werd een mythisch icoon, voor altijd.

Nirvana evengoed. Er zijn geen gitaarbands die niet op de een of andere manier door de groep zijn beïnvloed. Ook rap- en popartiesten als Kendrick Lamar, Post Malone, Billie Eilish, St. Vincent, Denzel Curry, Lorde en Lana Del Rey noemen Nirvana belangrijk voor hun muzikale evolutie – en natuurlijk Grohls stadionrockband Foo Fighters. Niet allemaal met dezelfde uitgerekte dynamiek, ruige gitaren of destructieve concerten, maar ze hebben allemaal een bepaalde authenticiteit, die pure wil om iets nieuws te creëren dat tegen de massa ingaat.

De echte erfenis van Kurt Cobain is de muziek, niet zijn dood. *Nevermind* en *Unplugged in New York* zijn canonieke albums, *Bleach* en *In utero* komen dichtbij. In totaal verkocht de band zo'n 75 miljoen albums, en zijn ze een van de bestverkopende acts wereldwijd –

nog steeds. Hun shirts zijn mode, te koop in kindermaatjes, als sportkleding en pyjama's. Beroemdheden en basisschoolkinderen dragen die nog altijd en, nou ja, ik ook.

Dit artikel werd gereproduceerd met toestemming van de uitgever, alle rechten voorbehouden. Elk hergebruik dient het voorwerp uit te maken van een specifieke toestemming van Mediahuis NRC.